

Tổ Chức và Chính Trang Lãnh Thổ

• TRẦN VĂN THU

Dất nước Việt Nam, sau bao năm khói lửa, bây giờ cần được chuyên viên Việt Nam suy nghĩ làm sao chỉnh trang lại để cho mọi người dân được sống trong An Cư, Lạc Nghiệp và Hạnh Phúc, trong lúc nhiều nước Phi Châu cách đây hai mươi năm thua kém ta, đã bắt đầu xử dụng ảnh chụp từ vệ tinh để thiết kế đô thị...

Chính trang lãnh thổ có rất nhiều khía cạnh, sau đây là hai cái mà tôi được biết:

— kinh tế (aménagement du territoire) để phân phối đầu tư của nhà nước, sao cho mọi vùng trong nước đều phát triển theo khả năng và sống trong công bình dân tộc v.v...

— ngoại cảnh và thái sinh học (environnement et écologie) để bảo tồn đất, nước, không khí, êm lặng (và năng lượng), sao cho mọi người dân được sống trong thoải mái.

Giáo sư Fourastié, kỹ sư Ecole Centrale des Arts et Manufactures, Tiến Sĩ Luật, Giám Đốc Institut d'Etudes Supérieures des Techniques d'Organisation mà sinh viên là kỹ sư, bác sĩ,... Hội viên Hàn Lâm Viện Pháp, viết trong tạp chí ID (Ingénieurs Diplômés) tháng 6 năm 1987, một bài với tựa đề đầy ý nghĩa:

"Hors d'Organisation, Point de Salut"

(Ngoài Tổ Chức, đừng tìm phương cứu khác)

Câu hỏi đầu tiên của các bạn nghiên cứu là "mình phải làm gì?"

Mỗi người, trên cương vị cá nhân, bác sĩ, kinh tế gia, công dân xử dụng, kiến trúc sư... đều nhìn chỉnh trang lãnh thổ theo một quan điểm riêng vì có nhu cầu riêng. Vì thế, ta phải dùng "lý thuyết hệ thống" (théorie des systèmes) để suy luận và tìm mẫu số chung cho tất cả nhu cầu. Lý thuyết này đã góp phần mang lại cho Tây Âu, Bắc Mỹ và nhóm mà báo chí gọi là "Ngũ Long Á Châu" nền kinh tế thịnh vượng ngày nay. Lý thuyết khuyến cáo chúng ta nên xét mỗi vấn đề trong tổng hợp (globalité, interne et externe) để tìm tất cả ràng buộc và hỗ trợ của ngoại cảnh.

Còn về cương vị cá nhân, trong bài này, tôi chọn quan điểm của một công chức (xem sơ đồ trang sau).

*
**

Khi nói ta phải làm gì cho tốt đẹp hơn, ta phải giải thích tại sao bằng cách so sánh cái hiện tại và cái tình trạng tốt đẹp hơn phải có trên nguyên tắc.

Chúng ta tìm lý do của sự cách biệt giữa hai tình trạng nói trên. Và sau đây là nhận xét đầu tiên của tôi trong cương vị một công chức. Có bảy nhóm chánh lý do. Mỗi nhóm chánh gồm nhiều lý do chi tiết:

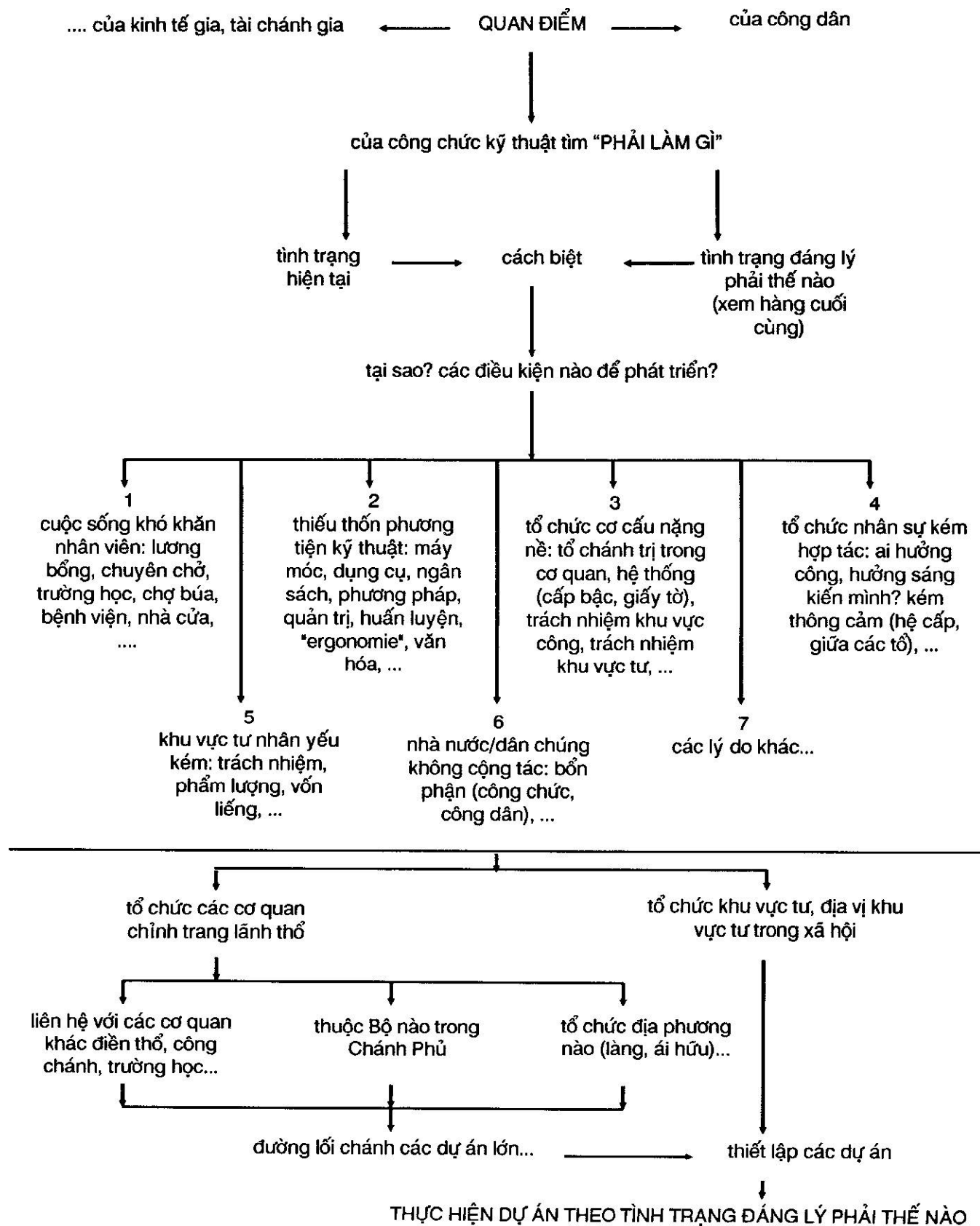
1. Cuộc sống khó khăn của nhân viên nhà nước.

Khó khăn chi tiết gồm: lương bổng kém sút, chuyên chở rắc rối từ nhà đến sở, trường học con cái suy sụp, chợ búa khó khăn, sức khỏe thiếu bệnh viện, nhà ở siêu vẹo, v.v...

Mỗi cơ quan không thể giúp riêng cho mỗi nhân viên giải quyết các khó khăn trên vì thuộc tình trạng chung của đất nước; cơ quan Chính Trang Lãnh Thổ chỉ có thể góp phần giải quyết chung cho toàn quốc.

2. Phương tiện kỹ thuật thiếu thốn.

Các phương tiện đó là: trang bị, ngân sách, hiểu biết kỹ thuật của chuyên viên, hiểu biết kinh tế thị trường, hiểu biết nhân sự, văn hóa của nhân viên, phương pháp lỗi thời, quản trị kém cỏi, yểm trợ các cơ quan liên hệ (điền thổ,

thống kê, đồ bản, điện, nước, cống, rác...) không thích hợp cho hoạt động, v.v...

Phương tiện, kỹ thuật thiếu thốn này phải cho chuyên viên chính trang lãnh thổ phải suy nghĩ trường học tương lai phải thế nào để đào tạo chuyên viên, nhân viên thừa hành nói riêng và trường học tương lai phải thế nào cho con em ta nói chung, làm sao cải tạo nhân viên các cấp hiện hữu về hiểu biết kinh tế, kỹ thuật...; nguồn tài chánh nào để chính trang, tái phân ruộng đất khi chính trang (remembrement foncier), cơ quan nào khác đồng chung một Bộ và ngoài Bộ mà Chánh Phủ phải có;...

3. Tổ chức cơ cấu nặng nề.

Tổ chức cơ cấu nặng nề khi mỗi tổ hoạt động của cơ quan bị hai quyền hành áp lực (quyền chánh trị và quyền hữu cơ), sơ đồ cơ cấu là một hình tháp thật cao và nhọn gồm quá nhiều tầng lớp chỉ huy làm cho mỗi nhân viên tự biến thành một cái máy, giấy tờ chạy đi chạy lại rườm rà, cơ quan Chánh Phủ tự cho mình quyền kiểm soát hơn là khích lệ tư nhân, xí nghiệp tư nhân lạm quyền đối với xã hội...

Người công chức có trách nhiệm phải làm sao cho cơ cấu nhẹ nhàng, công hiệu, phải làm cho xí nghiệp tự thấy rõ trách nhiệm đối với xã hội, đối với ngoài cảnh...

4. Tổ chức nhân sự kém hợp tác.

Nhân sự kém hợp tác vì tranh quyền lợi; lợi dụng công khó, khả năng, sáng kiến của người khác; giao thiệp giữa hệ cấp và giữa các bộ phận quá dè dặt; v.v...

Để cải tiến tình trạng trên, chẳng những ta phải bãi bỏ tư tưởng thời chiến tranh mà các trường chuyên nghiệp còn phải dạy khoa học nhân bản (và ĐẠO ĐỨC).

5. Khu vực tư nhân yếu kém.

Yếu kém thứ nhất là trách nhiệm của chủ nhân đối với công nhân, đất nước và xã hội, kể đó là chuyên viên kém về phẩm lẫn lượng, và đòi hỏi quyền lợi có khi quá đáng, vốn liếng không đủ, tinh thần hợp tác thiếu để tập trung phương tiện và thành lập công ty, v.v...

Khu vực tư nhân yếu kém làm cho người

công chức phải suy nghĩ thành lập trường học nào để đào tạo chủ nhân và nhân công, và tái huấn luyện những người hiện hữu trong nghề, về kỹ thuật, kế toán...

6. Cộng tác nhà nước/dân chúng không hoàn hảo.

Qua truyền hình, chúng ta đã thấy nhiều xứ, dân chúng bị cưỡng bách bỏ nhà cũ đến ở chung cư không hợp cho nhu cầu của họ, nơi khác thì chung cư không đủ để cung cấp song người ở lại không biết giữ vệ sinh và bảo tồn. Vì thế, công chức trong chính trang lãnh thổ phải suy nghĩ và tham gia ý kiến trong giáo dục, trong dân chủ... Ngoài ra, một đồ án chính trang thường là cơ hội để người mất của, kẻ làm giàu (một thí dụ cụ thể dễ thấy là dự án xây một đường xe điện hầm ngang qua một khu vực thành phố, kẻ bị bán đất rẻ làm nhà ga, đất bên cạnh lại tăng giá, và tiền xây cất là do cả công chúng đóng thuế!), như vậy công chức trong chính trang lãnh thổ có nhiệm vụ giúp ý kiến cho các cơ quan dân cử phải làm gì.

7. Các nhóm lý do khác.

Ngoài sáu lý do kể trên, chúng ta cần phải đào sâu để tìm tất cả lý do khác làm cản trở sự chính trang lãnh thổ hiện tại, mà tôi chưa được biết...

*
**

Trong cương vị một công chức, ta thấy các nhóm lý do “loạn điều hành” mà Pháp Mỹ gọi là dysfonctionnements” trên phải dùng trong phạm vi chính trang lãnh thổ ít nhất là hai “liều thuốc”:

- a. Tổ chức công sở chính trang lãnh thổ.
- b. Tổ chức khu vực chính trang lãnh thổ.

a. Về tổ chức công sở, chúng ta nên xem lại nhà nước phải có cơ quan nào, chuyên viên trẻ tương lai phải do trường thế nào đào tạo, làm sao cải tạo tư tưởng kinh tế, kỹ thuật, và văn hóa của nhân viên hiện hữu, các cơ quan chánh của chính trang lãnh thổ phải thuộc Bộ nào của Chánh Phủ, các cơ quan chánh đó phải liên hệ nhiều với các cơ quan nào thuộc các Bộ

khác, liên hệ với hệ thống dân cử như thế nào, liên hệ với công chúng như thế nào, và quan trọng nhất là làm sao chuyển tiếp từ tình trạng hiện hữu sang tình trạng tân tiến, v.v...

b. Về tổ chức khu vực tư, cơ quan chính trị lãnh thổ nhà nước có nhiệm vụ khuyến khích thành lập hợp tác xã, công ty, giáo dục sao cho các xí nghiệp cạnh tranh trong Đạo Đức và hiểu biết nhiệm vụ mình đối với đất nước và xã hội; và trong chương trình giáo dục phải xem kế toán là một trong các dụng cụ khoa học chứng minh đạo đức; v.v...

Tổ chức công sở chính trị lãnh thổ và khu vực tư, một khi đã được hoàn hảo, sẽ đồng thực hiện những dự án theo “tình trạng đáng lý phải thế nào” mà ta đã đề cử ra từ lúc đầu.

Người có ý định làm công chức trong chính trị thành phố nên cùng những anh em các ngành phải suy nghĩ từ bây giờ thể chế của một nước dân chủ áp dụng cho Việt Nam sẽ phải thế nào để từ cái hiện tại chậm trễ tiến lên mức trước kia và kế đó là mức trung bình của thế giới (mức trung bình thế giới không phải là một tham vọng vì đất Việt Nam, giàu, dân Việt Nam không dại nhưng chỉ bị thế lực đè ép). Theo thiên ý của tôi, chúng ta nên xem nước Việt Nam như là một công ty hỗn hợp đang sụp đổ mà mỗi người dân là cổ động viên phải góp sức gầy dựng lại, các hội đồng dân cử mọi cấp như ban quản trị và công chức như một phần nhân viên. Nên lưu ý là ngày nay, xí nghiệp muốn vững cũng phải có một văn hóa, một dân chủ, một nhân bản, một lý tưởng như một nước.

Trong chương trình hoạt động, mỗi công ty, xí nghiệp có ba tầm nhìn: xa, trung và gần. Mỗi người trách nhiệm của xí nghiệp, tùy theo vị trí, phải thi hành một trong ba tầm nhìn đó, kế

hoạch, theo dõi thực thi và “feed back” cho cấp trên “điều chỉnh tầm bắn”.

Tầm nhìn gần để hoạt động không thể vượt ngoài tầm nhìn chung, và tầm nhìn trung không thể đặt ngoài tầm nhìn xa. Nếu điều kiện này không được thỏa mãn thì xí nghiệp hoặc sẽ trôi giạt, hoặc phải dùng cưỡng bách, hoặc phải mãi sống bám với xí nghiệp đỡ đầu.

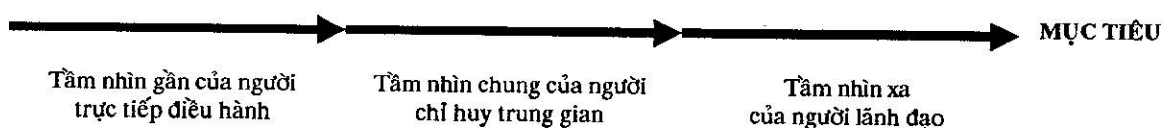
Tầm nhìn gần là công tác cấp bách phải thực hiện. Đối với Việt Nam là phải làm sao cho dân cấp bách có ăn, có mặc, có chỗ ở, có sức khỏe, có học thức.... Phương pháp để giải quyết không thể làm hỏng tầm nhìn trung mà các nhà lãnh đạo đã ấn định. Cũng như tầm nhìn trung không thể làm hỏng tầm nhìn xa.

Tôi muốn nêu ra đây hai điều chánh trong nhiều điều quan trọng khác trong tầm nhìn xa mà mọi người nghiên cứu tương lai một nước nên lưu ý:

Điểm một trong tầm nhìn xa mà tôi thấy là một xã hội Việt Nam hòa hợp, người này nhìn nhận công lao của người khác: sáng kiến, đầu tư, năng suất, nguy hiểm, mồ hôi và có khi cả nước mắt, đó là sự sống còn của dân tộc.

Điểm hai trong tầm nhìn xa mà tôi thấy là một phong cảnh Việt Nam “écologique”. Không phải là “mode” hiện tại mà là một sự cần thiết cho sự sống còn của đất Việt Nam. Sở dĩ ngày nay người ta chưa thể theo hần sự đòi hỏi của “phái écologique” là vì phái này quá ôn hòa và tất nhiên không thể bảo vệ nổi chúng ta trước mặt các phái chánh trị mạnh hơn. “Ecologie” để bảo vệ tốt: đất, nước, không khí, yên lặng (và năng lượng).

Hai điểm nêu trên trong nhiều điểm quan trọng khác (như hiến pháp, căn bản kinh tế, ...) đòi hỏi một sự tổ chức nhà nước và một nền

giáo dục từ mẫu giáo đến cuối đại học mọi ngành (văn, luật, y khoa, kinh tế, kỹ thuật, xã hội, ...) rất đặc biệt.

Trong giáo dục, môn quan trọng nhất, ở mẫu giáo là vệ sinh; ở tiểu học là luân lý; ở trung học là công dân giáo dục; ở đại học mọi ngành là “éthique” (tạm dịch là Đạo Đức, gồm déontologie), “écologie” (tạm dịch là thái sinh học) mà ở Pháp nhiều giới nhất là khoa học đòi hỏi Chánh Phủ phải đem môn này vào trường quốc gia hành chánh, trường quốc gia tư pháp..., “théorie des systèmes” (tạm dịch là lý thuyết hệ thống, và tổ chức trong xí nghiệp...)

Riêng, bản tuyên ngôn ngày 16 tháng 7 năm 1989 của bảy nước kỹ nghệ cao nhất thế giới (Anh, Pháp, Mỹ, Đức, Gia Nã Đại, Ý, Nhật) và Cộng Đồng Âu Châu có nhấn mạnh các điểm: “éthique, code universel d'éthique et environnement”.

Về phần tổ chức nhà nước, tôi thiết nghĩ, thay vì các nhà lãnh đạo tương lai mất thì giờ nghiên cứu mà thiếu dữ kiện, họ nên chọn và chấp nhận TẠM một trong các thể thức hiện có để làm căn bản, và lẽ dĩ nhiên, họ nên điều chỉnh cho hợp thời đại và nhu cầu. Các thể thức đó là:

— Việt Nam với ba phần, khu, tỉnh, quận, tổng, làng...

— Mỹ với state...

— Đức với land...

— Pháp với région, département....

Tiêu chuẩn phân ranh có thể là diện tích và khoảng cách chuyên chở, văn hóa (chủng tộc), dân số, trao đổi kinh tế liên vùng, ... Tôi vẫn biết là vấn đề này chẳng những tế nhị mà còn rất khó khăn nhưng rất quan trọng vì mối lợi trong tương lai lâu dài và quan trọng hơn cả tổ chức Chánh Phủ.

Theo ý riêng của tôi, tiêu chuẩn quan trọng nhất là kinh tế định nghĩa theo “géographie dynamique”, nói nôm na là “địa dư trao đổi kinh tế”, và dựa theo “théorie des ensembles”. Lẽ dĩ nhiên, ranh giới không thể quá cứng rắn đối với văn hóa chủng tộc, diện tích quá rộng để quản

trị, v.v... Mỗi vùng phải có quyền hạn tự trị để phát triển kinh tế trong trách nhiệm của dân địa phương và thu hút dân các vùng đông ngoài cưỡng bách.

Nhiều Bộ trung ương quan trọng cho các xứ tân tiến tuy chưa cần thiết tức khắc cho xứ ta như đầu tư trong chỉnh trang lãnh thổ, ngoại cảnh... Nhưng tôi thiết nghĩ từ bước đầu và có thể từ bây giờ cần phải thiết lập nhiều hội đồng tối cao để suy nghĩ về tầm nhìn xa và làm sao thực hiện tầm nhìn gần mà không hại đến tầm nhìn xa:

— đạo đức (éthique, déontologie...)

— “écologie” (khỏi nhà máy, phân hóa học, rừng, giữ nước, ...)

— chỉnh trang thành phố (và đầu tư của Chánh Phủ)

— v.v...

*
**

Những người có ý định làm công chức kỹ thuật tương lai không thể chờ Việt Nam có trước một thể chế thật sự dân chủ rồi Chánh Phủ sắp xếp sẵn các cơ quan và kêu gọi họ cộng tác. Họ phải suy nghĩ từ bây giờ Việt Nam phải có điều kiện nào để phát triển kịp theo đà thế giới Tây Âu, Bắc Mỹ, Ngũ Long Á Châu, và đề nghị các điều kiện đó cho những nhà chính trị.

Sự việc các bạn kỹ thuật gia trong Chính Trang Lãnh Thổ (kiến trúc sư, đồ thị gia, kỹ sư công chánh...) có ý kiến về sản phẩm như thiết kế lại đồ thị, vật liệu và phương pháp xây cất mới... là việc rất cần thiết cho Việt Nam. Song tôi thiết nghĩ, cái đầu máy xe lửa kéo đoàn tàu chỉnh trang, cái trung tâm nghiên cứu theo dõi thực thi cùng điều chỉnh “tầm bắn” là các cơ quan nhà nước về chỉnh trang lãnh thổ. Và, muốn cho cơ quan đó hoạt động hữu hiệu thì người công chức tương lai nên suy nghĩ từ bây giờ các điều kiện hoạt động cần có.

Vẫn biết rằng các ý kiến nêu trên còn rất nhiều thiếu sót, song tôi xin được góp vào ý định của tập thể chuyên viên Việt Nam còn hướng về đất nước.